

Preek Matteüs 25:35-40, Johannes 4:1-26

Broeders en zusters,

Mij is gevraagd om deze week aandacht te besteden aan de landelijke actie '*de week tegen de eenzaamheid*'. Het thema van deze aktieweek is dit jaar '*kom de deur uit*'. Mensen die zich eenzaam voelen, zo zegt de website van deze actie, ervaren dikwijls een drempel om de deur uit te gaan. Terwijl juist het ondernemen van activiteiten buitenshuis mogelijkheden biedt om mensen te ontmoeten en nieuwe contacten te leggen.

Een goede zaak om als kerk ook aandacht te besteden en mee te surfen op dit thema. Maar als je dan even doordenkt over zo'n thema 'eenzaamheid' dan komen er wel vragen boven. Want wie zijn eigenlijk de eenzamen? Ik ontdekte bijvoorbeeld dat koningin Wilhelmina ooit een boekje over haar leven heeft geschreven met de titel '*eenzaam maar niet alleen*'. Eenzaamheid, zelfs de koningin ontkomt er niet aan. En ik las ergens anders dat in een boekje over geestelijk leiderschap de uitspraak stond '*hoe groter een gemeente, hoe eenzamer haar voorganger*'. Verkijk je er dus niet op, iemand die volop in de picture staat in de samenleving en heel veel mensen om zich heen heeft kan dus ook eenzaam zijn.

De eenzamen zijn dus niet alleen de mensen die de deur niet meer uitkomen, maar dat kunnen ook mensen zijn die juist heel vaak de deur uitkomen. Persoonlijk denk ik dat eenzaamheid ook iets is dat ook een beetje hoort bij het christenleven.

Christenen zijn namelijk mensen die leven op een aarde waar zij zich een beetje vreemdeling voelen. Vreemdelingen en bijwoners, ja toch..., of hebben we het hier zo goed naar de zin dat we niet meer verlangen naar dat andere vaderland? Als dat verlangen er is dan kan het niet anders dan dat je dat soms gevoelens van eenzaamheid oplevert. Vooral ook als je omgeving jou de indruk geeft dat jij met jouw opvattingen, gebaseerd op een boek van 2000 jaar oud, wereldvreemd bent en van een andere planeet komt.

Maar hoe kan het ook anders, christenen noemen zich volgelingen van Christus, zou Jezus Christus zelf ook niet gevoelens van eenzaamheid gekend hebben? Hij heeft zijn plek aan de rechterhand van de Vader verlaten en is hier op aarde gekomen om door familie, vrienden en volksgenoten verlaten te worden. Die afwijzing moet Hem diep eenzaam hebben geraakt. En zijn eenzaamheid bereikte een dieptepunt bij zijn

kruisdood, toen Hij door God en mens alleen gelaten het uitschreeuwde: *mijn God, mijn God, waarom hebt U mij verlaten! God waar bent U.....* Als er iemand vertrouwd is geweest met eenzaamheid, dan onze Heiland wel.

Misschien is de eerste conclusie die we moeten trekken wel dat eenzaamheid iets is dat ieder mens bij tijd en wijle overkomt. En dat maakt ook meteen een beetje bescheiden. In Hebr. 13:3 staat: *denkt aan de gevangenen alsof gij met hen gevangen waart.....* Je zou er aan toe kunnen voegen *denkt aan de eenzamen als mensen die zelf weten wat het is om eenzaam te zijn*. Eén van de grote valkuilen voor hulpbieders is dat zij hun hulp verlenen vanuit een houding van superioriteit: Jij bent hulpbehoevend, ik ben de sterke. Wie zo hulp biedt gaat ten diepste voor zijn eigen kick en niet uit bewogenheid met zijn medemens. Hulp verlenen aan onze medemens zal altijd moeten gebeuren vanuit een houding van gelijkwaardigheid. Als die gelijkwaardigheid er niet is dan werk je afhankelijkheid in de hand.

Iemand omschreef christelijk werk eens een keer als volgt: *de ene bedelaar vertelt aan de andere bedelaar waar brood is te vinden*.

Deze bescheiden opstelling wordt van christenen verwacht. Ik ben een bedelaar en jij bent een bedelaar.....De Here Jezus laat het zelfs meewegen bij het oordeel hoe wij zijn omgegaan met hen die hongerig, dorstig, naakt, een vreemdeling of een gevangene zijn. Jezus vereenzelvigd zich zelfs met deze hulpbehoevenden: *Wat je aan hen gedaan hebt, heb je aan Mij gedaan*. Zie je de Here Jezus in de ogen van die ander? Over deze tekst uit Matt. 25 is heel veel te zeggen en te theologiseren. Wie zijn dan die minste broeders, dat is toch Israël...zeggen sommigen.... Hoe kan dat dan, we worden door geloof gered en toch niet door goede werken die we verricht hebben voor onze arme medemens.... Interessante vragen, maar laten we deze keer die vragen maar eens parkeren en onszelf eerst de spiegel voorhouden: heb ik oog voor mijn medemens in nood, dat is één, en hoe zie ik dan die ander, kijk ik als bedelaar naar een andere bedelaar, of kijk ik als een sterke naar een zwakke, dat is twee. Hoe we deze gelijkenis van Jezus verder ook interpreteren, duidelijk is dat dit voor Jezus zeer wezenlijke vragen zijn.

En dat dit voor Jezus belangrijk is blijkt ook uit zijn eigen manier van omgaan met de eenzamen van zijn tijd. Als voorbeeld heb ik vandaag de geschiedenis van Jezus' ontmoeting met de Samaritaanse vrouw genomen. Voor een Jood was een Samaritaan vies, onrein, ze stinken, daar vertel je moppen over, Samaritanen-

moppen, Samaritanen lach je uit, daar praat je niet mee.

Jezus had als Jood minstens vier redenen om niet in contact te treden met deze eenzame vrouw. In de eerste plaats was daar het feit dat zij tot het Samaritaanse volk behoorde. Even wat achtergrond informatie. De Samaritanen zijn een mengvolk. Ongeveer 722 jaar voor Christus is een deel van het Joodse volk in ballingschap gevoerd door de Assyriërs. Het volk Israel was al opgesplitst in een 10-stammenrijk, Israel, en een 2-stammenrijk, Juda. Een deel van het 10-stammenrijk werd weggevoerd. Maar er werden ook weer andere volken naar het gebied van de 10-stammen gedeporteerd. Deze volken hebben zich vermengd met de achtergeblevenen van het 10-stammenrijk en dit mengvolk werd de Samaritanen genoemd. Toen nog weer later het 2-stammenrijk in ballingschap ging naar Babel en na 70 jaar weer terugkeerde boden de Samaritanen aan om te helpen bij de wederopbouw van Jeruzalem. Leest u de geschiedenis van Nehemia hierover maar eens na. Dit werd door de Joden geweigerd en sindsdien leven beide volken op gespannen voet met elkaar. In de tijd van Jezus – weer 450 jaar later – waren de verhoudingen zo bekoeld dat de Joden niet gewoon waren om zelfs maar door het gebied van de Samaritanen heen te trekken. Men reisde er met een grote boog omheen. Flavius Josephus, een geschiedschrijver uit de bijbelse tijd, vermeldt dat er in die tijd ook doden vielen bij de schermutselingen tussen Joden en Samaritanen. Voor Jezus was dat echter geen reden een andere route te nemen. Hij vermijdt de Samaritanen niet. Dat wil echter heus niet zeggen dat de Samaritanen massaal voor hem stonden te applaudiseren als hij door hun gebied trok. Dat zien we in een andere Bijbelgedeelte Lukas 9. Jezus' werk in Galilea zat er op en begaf zich richting Jeruzalem. Daarvoor moest hij door het gebied van de Samaritanen. Maar de Samaritanen ontvingen Hem niet. Voor Johannes en Jakobus – de zonen des donders - was dat reden genoeg om vuur uit de hemel te laten neerdalen. Maar Jezus bestraft hen voor deze houding. Wel humor trouwens dat later, na de Pinksterdag in Handelingen 8, Johannes betrokken is bij de eerste Samaritanen die tot de christelijke gemeente gaan behoren.

Jezus trok dus wel door Samaria. We lezen in Johannes 4:4: *Jezus moest door Samaria gaan*. Daar zit iets van een heilig moeten in. Jezus heeft ook de Samaritanen op het oog en straks zal blijken dat door het getuigenis van deze ene vrouw een heel dorp tot geloof in Jezus komt.

De tweede reden voor Jezus om niet met de Samaritanen in zee te gaan was van

religieuze aard. De Samaritanen geloven in JHWH, net als de Joden, maar door de ontstane afstand tussen beide volken, was het voor een Samaritaan geen optie om naar de tempel in Jeruzalem te gaan. Vandaar dat men een heiligdom had gebouwd op de berg Gerizim, vlak tegenover de Jakobsbron waar Jezus met de Samaritaanse vrouw sprak. Dat is ook de reden dat de vrouw zegt in vs. 20: *onze voorouders vereerden God op deze berg, en bij u zegt men dat in Jeruzalem de plek is waar God vereerd moet worden.* Met andere woorden: wie hebben er nu gelijk, de Joden of de Samaritanen. Behalve dat Joden en Samaritanen een verschillende mening hadden over de plaats van aanbidding was er ook verschil van mening over de samenstelling van de heilige boeken. De Joden erkenden de wet, de psalmen en de profeten als gezaghebbend, dat is wat wij nu het Oude Testament noemen. De Samaritanen erkenden alleen de eerste vijf boeken van Mozes als gezaghebbend. Vandaar ook dat de vrouw in vs. 12 Jakob haar voorvader noemt. Jakob is één van de hoofdrolspelers in het boek Genesis. Deze verschillen in opvatting hadden de afstand tussen Samaritanen en Joden alleen maar vergroot.

Een derde reden voor Jezus om niet met de Samaritaanse vrouw om te gaan is het feit dat zij een vrouw is. In het Jodendom van die tijd was een vrouw absoluut niet in tel. Niet omdat de bijbel dat zo leerde. Het Oude Testament staat vol met beschermende regels voor de vrouw, juist om te voorkomen dat zij gedegradeerd zou worden tot het bezit van de man. Maar met name de Farizeeën spraken nogal negatief over vrouwen. Waar de wet van Mozes aan mannen beperkingen oplegde om hun vrouw om het minst of geringste weg te sturen, probeerden de Farizeeën die regels op te rekken. Er is een Farizees gebed bekend waarin gedankt wordt voor het feit dat zij niet als vrouw geboren zijn. Een gesprek aangaan met een vrouw werd door de Farizeeën als verspilde energie gezien. Jezus doorbreekt ook dit patroon. Hij gaf vrouwen juist een belangrijke plek onder zijn volgelingen. Wij hebben geen flauw benul hoe revolutionair het was dat een vrouw de eerste getuige van de opstanding van Jezus was. Door velen werd de opstanding dan ook als vrouwenpraat terzijde geschoven.

Een vierde reden waarom Jezus deze vrouw had kunnen vermijden is haar zondige levenswandel. Jezus was een Joodse bijbelgeleerde, een rabbi. Het was niet gebruikelijk dat rabbi's omgingen met het uitschot van de maatschappij. We horen over de vrouw dat ze inmiddels vijf mannen heeft gehad en nu samenwoont met iemand die haar man niet is. Vermoedelijk was haar zondige leven ook de reden dat

zij op het heetst van de dag bij de put verscheen. Ze had niet bepaald een onbesproken levenswandel. Reken maar dat ze juist heel vaak besproken werd. Wat zal er over haar geroddeld zijn, ook door haar volksgenoten. Begrijpelijk dat de vrouw de confrontatie uit de weg ging. Ongetwijfeld zal ze eenzaam geworden zijn. Haar omgeving had haar uitgekotst. Niemand die zich nog om haar bekommerde.

En dan vandaag in eens die vreemde Joodse man. Hij doorbrak die vier grenzen maar zo. Hij trok zich als Jood er niets van aan dat zij een Samaritaanse halfheiden was. Hij liet zich niet weerhouden door haar valse godsdienst om Zichzelf aan haar bekend te maken. Hij schaamde zich niet om met een vrouw in gesprek te gaan. En zelfs haar zondige levenswandel weerhield Hem er niet van om deze eenzame vrouw aan te spreken. Jezus trad haar open en onbevungen, zonder vooroordeel tegemoet. En het wonderlijkst is misschien wel dat Jezus zich aan deze vrouw, terwijl Hij zoveel redenen hadden om het gesprek uit de weg te gaan, bekend maakt. De vrouw had het gelezen in de boeken van Mozes: *een profeet uit uw midden, uit uw broeders, zoals ik ben, zal de HERE uw God u verwekken....ze wist ervan, er komt een grote profeet, een messias. Nou zegt Jezus: Ik die met u spreek, ben het. Ik ben de Messias.*

Ik zei net al dat Jezus de vrouw open, onbevungen en zonder vooroordeel tegemoet trad. Maar dat wil daarom nog niet zeggen dat Jezus water bij de wijn doet als het gaat om de waarheid van Gods boodschap. Want Jezus zegt nadrukkelijk dat het heil uit de Joden is. *Jullie weten niet wat je vereert, maar wij weten dat wel; de redding komt immers van de Joden.*

Nu hoefde Jezus niet de discussie aan te gaan over de plaats van aanbidding, want Jezus wist dat het niet lang meer zou duren dat de Joodse tempel als de juiste plaats van aanbidding zou afgedaan hebben. *Er komt een tijd, en die tijd is nu gekomen, dat wie de Vader echt aanbidt, Hem aanbidt in Geest en in de waarheid.* Jezus wist dat de Heilige Geest zou worden uitgestort zodra Hij verheerlijkt zou zijn. Die Geest zal blijven werken in de christelijke gemeente, om ons te overtuigen van de waarheid van het Evangelie. Die Geest zal ons Jezus laten zien in al zijn heerlijkheid. Die Geest zal ons de betekenis tonen van Jezus' kruisdood. Die Geest zal in ons wonen om Jezus' leven in ons zichtbaar te maken. En als christenen samen komen om de Vader te aanbidden in de Naam van Jezus en onder de leiding van de Geest, dan is dat de aanbidding die God zoekt. En van die waarheid doet Jezus niets van af.

We hebben net al gezegd dat we in ons contact met onze eenzame medemens een houding moeten aannemen van gelijkwaardigheid. We zijn beiden bedelaars, de hulpbieder en de hulpontvanger.

We hebben ook al gezien dat Jezus grote waarde hecht aan het opzoeken van de eenzame. Hij beschouwt de hulp aan de eenzame als iets dat we aan Hemzelf hebben gedaan. Wat je gedaan hebt aan de minste van mijn broeders, heb je aan Mij gedaan!

Uit Jezus' voorbeeld met de Samaritaanse vrouw leren we dat Jezus zich niet laat tegenhouden door etnische, religieuze en culturele barrières. Hij treedt de medemens open tegemoet. En daarmee laat Jezus ons Gods Vaderhart zien. Een hart dat open staat voor ieder mens. Ongeacht afkomst, religie, verleden.... Jezus' openheid naar de Samaritanen zal Hem bij zijn volksgenoten niet veel begrip opleveren. Zij hebben knarsetandend aangehoord hoe Jezus in zijn gelijkenis de Barmhartige Samaritaan de hoofdrol laat spelen tegenover huichelachtige Joodse leiders. Maar die open houding van Jezus bewerkt wel dat voor deze vrouw, waar zoveel op aan te merken was, de deur naar de hemel open ging.

Het is een goed initiatief dat er in onze samenleving een week tegen de eenzaamheid wordt gehouden. Hopelijk blijft het ook niet tot deze ene week beperkt. Het is ook een goede zaak als christenen en christelijke organisaties aanhaken bij zulke initiatieven. We mogen dat doen vanuit onze eigen identiteit.

We zijn christenen.....en daarom willen we ons in de ontmoeting met onze medemens laten leiden door Jezus Christus. Zijn passie voor mensen, Zijn passie om het verlorene te zoeken en te redden, mag onze passie zijn.

We mogen dat doen vanuit diezelfde houding die Jezus toonde aan de Samaritaanse vrouw. Open, onbevangen, eerlijk, maar ook wijzend...wijzend op de Messias. De Messias, die een eenzaamheid geproefd heeft die wij nooit zullen hoeven te proeven: van God en mens verlaten hing Hij daar tussen hemel en aarde om voor ons de deur te openen naar een geweldig leven, een eeuwige toekomst, een eeuwige relatie, in eeuwige harmonie, zonder tranen, zonder pijn, zonder gemis,....en zonder eenzaamheid. Amen.

September 2012

G.P. Hartkamp

Wapenveld